

Литвиненко Ю.М.

*Чернігівський національний педагогічний університет імені
Т.Г.Шевченка*

ГЕРАЛЬДИЧНА СИМВОЛІКА ЛЕКСИКО-ТЕМАТИЧНОЇ ГРУПИ ТВАРИННОГО СВІТУ

Коли говоримо про систему і структуру лексичного складу англійської мови, ми звертаємося до сітки значущих відношень, які пов'язують лексеми разом, оскільки жодна лексема не існує в ізоляції від інших [3, с. 56]. Лексико-тематична група „тварини/зооніми” поділяється на дрібніші підгрупи — „птахи”, „комахи”, „риби”, власне „тварини” і т.д., вибудовуючи ієрархію гіперо-гіпонімічних відносин.

В геральдиці постать звіра найчастіше тлумачиться як „уособлення агресії й дикості в людині” [2, с. 10]. Популярними геральдичними фігурами серед тварин були бик як символ агресії, плідності, вовк як символ злоби та агресії, наприклад: *And in the parlor, full in view, His coat-of-arms, well framed and glazed, Upon the wall in colors blazed; He beareth gules upon his shield, A chevron argent in the field, With three wolfs heads* (1, p.124).

Серед іншого тваринного світу зустрічаються **міфічні зоосимволи**. Так, одноріг був символом чистоти, честі, чесності: *Yon lion placed two unicorns between That rampant with a silver sword is seen Is for the king of Scotland's banner known* (1, p.56). Химера в геральдиці символізує безглуздість, небезпеку та щось фантастичне, примарне, нереальне: *A triple pile of plumes his crest adorned, On which with belching flames chimera burned: The more the kindled combat rises higher, The more with fury burns the blazing fire.*" (1, p.204)

Реальні зоосимволи представлені стандартними тваринами. Змія — дуже давній та складний символ, який зустрічається майже в усіх культурах світу. У багатьох народів змія є символом первинних сил природи, зокрема грому та блискавки, і часто асоціюється з водою та плідністю [2, с. 10]. Змія, згорнута в кільце, є символом вічності та циклічності розвитку світу, мудрості та знань. У давніх народів змія втілювала зло та хаос, підступність та руйнування. Суперечливість різних уособлень змії може бути пояснена прямо

протилежними якостями цих тварин. Позитивну конотацію символу змії містить такий щит: *Otho fierce, whose valour won the shield That bears a child and serpent on the field* (1, p.169).

Варіантом зміїного символу виступають фантастичні істоти дракон та віверна. Дракон символізує зло у західно– та східноєвропейській культурі і мудрість у східній, азіатській цивілізації або королівську велич в англійській геральдиці: *The scaly monster of a dragon, coiled Full in the central field–unspeakable, With eyes oblique retorted, that askant Shot gleaming fire* (1, p.273). Віверна символізує первинну матерію та злість [2, с. 10]: *and for the crest A Wyvern part-per-pale addressed Upon a helmet barred* (1, p.62).

Джон Телбот, граф Шусбері, „вартовий пес Англії”, мав промовистий герб із гончою на ньому. Він був згаданий у одному з романів Вальтера Скотта: *Enter Jock Scriever with a packet for Mr. Stanley; it is Colonel Talbot's seal, and Edward's ringers tremble as he undoes it* (1, p.192). Його прізвище являє собою приклад антономазії. Лексична одиниця на позначення геральдичного символу собаки здатна сполучатися з такими лексемами, як *sejant, rampant, salient, skipping, questing, passant* або *courant*. А у вигаданому Томом Сойєром для біглого негра гербі маємо незвичне сполучення *dog couchant*: *On the scutcheon we'll have a bend OR in the dexter base, a saltire MURREY in the fess, with a dog, couchant, for common charge* (1, p.204).

Дескрипція з твору Спенсера містить в собі метафору англійського лева на позначення країни–ворога: *Like as a lyon whose imperiall powre A proud rebellious unicorne defyes* (1, p.207). Лев у геральдиці символізує „владу” та „силу” і зображений на гербі Англії для підкреслення саме таких якостей. Хоча насправді в англійській геральдиці прийнято іменувати левом леопарда. Вперше цю фігуру у геральдичну практику ввів Річард Левине Серце, і це може слугувати яскравим прикладом „герба, що говорить”, „промовистого герба”: *Upon his shoulders a scheld of stele With the lybbardes painted wele* (1, p.45). Але лев, хоча і є стійким національним символом, закріпленим у свідомості за британським гербом, може зустрічатися як символ інших держав, навіть вигаданих, як Нарнія: *First came the Lord Peridan on a bay horse carrying the great banner of Narnia - a red lion on a green ground* (1, p.128).

Геральдичний тигр також символізував силу й агресію: *A savage tygress on her helmet lies; The famous badge Clarinda us'd to wear* (1, p.93).

Метонімічним є найменування герба замість імені людини у романі

„Квентін Дорвард”: *Boar's bride, Boar-hunt* (наречена венра, полювання Венра). Тут ми можемо спостерігати приклад антономазії.

Лексико-тематична підгрупа «птахи» представлена такими символами, як ворон на гербі храмовника в романі «Айвенго»: *Bois—Guilbert's new shield bore a raven in full flight, holding in its claws a skull, and bearing the motto, Gare le Corbeau*; ластівка на промовистому гербі Арунделя: *Swift as the swallow, whence his arms' device And his own arms are took, enraged he flies Thro' gazing troops, the wonder of the field, And strikes his lance in William's glittering shield*" (1, p.235), навіть такий екзотичний символ, як страус: *It was a carousel, an old Earth carousel, with carved wooden shields along the outer rim. In addition to the horses there were giraffes, dragons, unicorns, lions and tigers and bears, even a couple of ostriches.* (1, p.341).

Символ бджоли представляє лексико-тематичну підгрупу «комахи». Бджола як символ працьовитості слугувала маркером родини промисловців: Sir Robert Peel “*Argent, 3 sheaves of as many arrows proper banded gules, on a chief azure a bee volant or*”; Sir Richard Arkwright “*Argent on a mount vert a cotton tree fructed proper on a chief azure between 2 besants an inescutcheon of the field charged with a bee volant proper*” (1, p.164).

Одиниці лексико-тематичної підгрупи «риби» знаходимо у творі В.Шекспіра «Віндзорські дружини»: *All his successors gone before him hath done't; and all his ancestors that come after him may: they may give the dozen white luces in their coat* (1, p.93). Завдяки сплутуванню паронімів *lucis* і *louses* виникає каламбур: *The dozen white louses do become an old coat well* (1, p.189). В романі «Буря мечів» Дж. Мартін використовує запозичену з французької лексичну одиницю на позначення геральдичної риби: *Fortunately his father was a harbourmaster, which fact allowed us to stretch ourselves a little with a crest of a lampe au poisson (fish-shaped lamp), indicating both this and his son's current profession* (1, p.238).

Таким чином, лексеми групи „тварини” представлені в геральдичних описах англомовної художньої літератури такими підгрупами як „птахи”, „комахи”, „риби” та власне „тварини”. Найпоширеніші лексеми цієї групи втілюють символи влади, сили та величі. У прикладах зустрічаються як

Література:

1. (BNC-COHA) British National Corpus-Corpus of Historical American.
Онлайн-доступ: <http://www.corpus.edu>
2. Иванова-Казас О.М. Геральдический бестиарий / О.М. Иванова-Казас // Природа. – 2003. – №2. – С. 10.
3. Попова З.Д., Стернин И.А. Лексическая система языка (внутренняя организация, категориальный аппарат и приемы изучения). – Воронеж: Издательство Воронежского университета. – 1984. – 186 с.